

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ У ХОДІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Науково-практичний огляд законодавства «Правова регламентація використання і застосування зброї у ході національного спротиву російській агресії проти України» був підготовлений Державною науковою установою «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» в рамках проекту «Підтримка України у протидії ризикам розповсюдження стрілецької зброї та легкого озброєння внаслідок агресивної війни Росії», що спільно впроваджується Центром безпекових «СЕНСС» і Small Arms Survey за фінансування Міністерства закордонних справ Німеччини.

Метою дослідження є насамперед зосередження уваги на аспекті використання зброї у ході спротиву агресії, оскільки належне законодавче регулювання зазначеної проблеми тривалий час було відсутнє. Брак законодавчої регламентації створив ускладнення організаційного моменту відбиття агресії, спричинив виникнення інсинуацій навколо питання про дотримання прав і свобод людини і громадянина у ході заходів по відбиттю російської агресії, зумовив необхідність визначення правового статусу учасників національного спротиву російської агресії, дотримання соціальних і правових гарантій їхнього захисту за аналогією із гарантіями військовослужбовців та співробітників правоохоронних органів. Низка проблем першочергового характеру вирішувалась на рівні прийняття окремих підзаконних нормативно-правових актів. Водночас, правове регулювання по суті прямо не стосувалось правових підстав використання та застосування зброї.

Дослідження виконано завідувачем наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України (<https://ippi.org.ua>) доктором юридичних наук Дороніним Іваном. Зазначений Інститут знаходиться у структурі Національної академії правових наук України (<https://nals.com.ua>) і, поряд з іншими завданнями, здійснює наукове і правове забезпечення модернізації суспільних відносин, визначення пріоритетних напрямів досліджень і розвитку законодавства національної безпеки і оборони України. Крім цього, Інститут сприяє

формуванню і реалізації державної політики, діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, правоохоронних і судових органів та військових формувань у вказаних сферах, а також розбудові громадянського суспільства, суверенної, демократичної, соціальної, правової держави.

Основним вектором проведеного дослідження було здійснення аналітичного огляду вітчизняного законодавства, а саме законодавчих та окремих підзаконних нормативно-правових актів у розрізі проблем правової регламентації.

За результатами проведеного огляду зроблено наступні основні висновки:

- Національний спротив російській агресії, який склався як стихійне явище, на сьогодні має законодавче регулювання, що є результатом наявного досвіду правозастосування в надзвичайних умовах.
- Безпосередньо перед початком широкомасштабного вторгнення у лютому 2022 року у межах вдосконалення спеціального законодавства у сфері національної безпеки і оборони було прийнято низку нормативно-правових актів стосовно організації національного спротиву, в тому числі із широким залученням населення у різних формах організації, а також було удосконалено і певним чином уніфіковане законодавство щодо застосування зброї військовослужбовцями, працівниками правоохоронних органів та деякими іншими категоріями населення.
- На підставі аналізу чинного законодавства можливо стверджувати про уніфікацію правових приписів щодо застосування зброї, що враховує визначення принципів такого застосування, а також підстав для застосування. В умовах ведення бойових дій силами ЗСУ зброя застосовується для ураження противника, а також для цілей, що вимагаються веденням бою.
- Триваюча законодавча неврегульованість загального обігу зброї, що перебуває у приватній власності та іншому володінні цивільних осіб, створює серйозні перепони для належної регламентації застосування зброї у ході національного спротиву російській агресії.

- Особливий характер діяльності добровольчих формувань територіальних громад як допоміжної сили для територіальної оборони зумовив відповідні законодавчі новели щодо діяльності таких формувань. Оцінка ефективності їхньої діяльності аналітиками свідчить про наявність доволі неоднозначних висновків, водночас залучення формувань на початковому етапі відіграло позитивні результати. Доволі просте у юридичному плані оформлення рішень про їх реорганізацію та ліквідацію стало можливим внаслідок особливостей у їх статусу, зокрема, відсутність статусу юридичної особи. Водночас така управлінська гнучкість має негативний аспект, що полягає у складнощі фінансового та матеріально-технічного забезпечення їхньої діяльності з боку територіальних громад. У подальшому вдосконалення законодавства щодо діяльності ДФТГ має враховувати існуючі організаційні та правові складнощі.
- Законодавчі пропозиції стосовно використання зброї мають ґрунтуватись на єдиному комплексному підході, враховуючи єдиний алгоритм порядку та підстав застосування зброї.

Огляд законодавства та пропозиції щодо його вдосконалення, які містяться у висновках, будуть доведені до відома законовтворців, наукової та фахової спільноти.